

postupem učitele, případně organizačními a materiálními problémy, vytváří velmi dobré východisko ke spolupráci učitele a studentů. Předběžné výsledky též naznačují, sebehodnocení studentů je ve většině případů neadekvátní. Nejvyšší je úroveň sebehodnocení u percepčních dovedností (v průměru 12,8 bodů z 21 možných), dále komunikačních (12,4 b.), interakčních (12,2 b.), na posledním místě se objevují organizační schopnosti a dovednosti (10,9). Jak už jsme konstatovali, většinou zkoumané osoby se přehodnocují (naznačuje to opakované sebehodnocení po prvních cvičeních).

Závěrečné srovnání však naznačuje, že v důsledku cvičení došlo k opětovnému pozitivnímu posunu. Pozitivní posun v sebehodnocení komunikačních dovedností zaznamenáváme u 81,7% účastníků (uvádíme díky výsledky získané u pěti studijních skupin, 66 účastníků). V sebehodnocení interakčních dovedností došlo k pozitivnímu posunu u 80,3%; percepční dovednosti se z pohledu sebehodnocení zlepšily u 66,6% a organizační u 7,56%.

Prezentované údaje uvádíme jako orientační, protože nezahrnují informaci o "významnosti posunu". Skutečně významný posun lze předpokládat (výsledky nejsou dosud zpracovány ve všech souvislostech) asi tak u čtvrtiny účastníků cvičení.

O podrobných závěrech sledování efektivity interakčního cvičení chceme co nejdříve informovat.

Výchova k osobní zdatnosti

Mojmír Vážanský

Úspěch učitele a vychovatele ve výchovně vzdělávacím procesu ve značné míře závisí na tom, jak je sám připraven, jaké má morální vlastnosti, jak zvládl základy procesu výchovy a sebevýchovy.

Připravenost jako profesionálně významná vlastnost osobnosti zahrnuje, jak víme, následující komponenty:

- a/ motivační (kladný vztah k povolání, profesionální motivy).
- b/ orientační (vědomosti o zvláštěnostech a podmínkách profesionální činnosti a o nárocích zvolené činnosti na osobnost).

- c/ operacionální (zvládnutí způsobů a metod profesionální činnosti; nezbytné vědomosti, návyky a dovednosti; schopnost pedagogických metodologických operací);
- d/ volní sebekontrola, schopnost regulovat činnost, tvořící náplň pracovních povinností),
- e/ hodnotící (hodnocení profesionální způsobilosti a pracovní aktivity).

Zkoumá - li se osobnost adepta učitelství, je patrné, že věk od 18 do 26 let představuje období jeho neaktivnějšího rozvoje mravního a estetického citění, fixace a stabilizace charakteru. Jako zvláště důležité se jeví zvládnutí sociálních rolí dospělého člověka: občanských, společenských, profesionálních, partnerských a jiných. Změna motivace celého systému hodnotové hierarchie, vytvoření vlastní identity, a intenzivního formování speciálních schopností v souvislosti s přípravou na povolání, charakterizují tuto věkovou etapu jako rozhodující pro dotváření charakteru a inteligence.

Hlavním úkolem kvalitní přípravy budoucích pracovníků pro výchovně vzdělávací proces je jejich výběr, hledání uchazečů, jejichž osobní předpoklady by co nejlépe odpovídaly požadavkům perspektivního profesionálního zaměření, a od nichž by bylo možné očekávat maximální pracovní způsobilost. Psychologicky odpovědný výběr má být prováděn tak, aby vedl ke zjištění osobnostních kvalit uchazeče i zvláštností jeho psychických procesů a stavů: především je nutné určit zaměřenost zájemce o studium vybraného oboru a motivy jeho volby, pochopit důvody snah studovat vybraný obor. Ukazuje se, že mezi výsledky maturitního vysvědčení, přijímací zkouškou, psychologickou zkouškou (výběrem), studijním prospěchem a pozdější profesionální činností je přímá závislost.

Profesionální příprava totiž znamená v životě studenta významný zlom. Během několikaletého období má ze středoškolsky vzdělaného jedince vyrůst odborník ve zvoleném oboru, člověk, od něhož společnost očekává splnění předpokladů. S novou pozicí, sociálním statusem odpovědného činitele, se musí student mi morálně intenzivně vyrovnávat. Změněné podmínky života i prostředí revidují jeho dosavadní schémata chování a zažitý přístup k plnění povinností. Příprava na povolání pro něj znamená cílenou permanentní činnost, vyžadující při odpovědném postoji celou osobnost, kreativní schopnosti činnost, trvalou motivaci.

Nejvhodnějším typem studenta, budoucího pracovníka, schopného odolávat působení psychogenních podnětů okolního prostředí, je jedinec vyznačující se vysokou asertivitou, zdravě se prosazující sebevědomý člověk, znalý své hodnoty, který slušným vystupováním i vyžadováním oprávněných požadavků a neprožíváním neúspěchů a domnělých krivd ze strany sociálního prostředí, přináší pro ostatní pocit bezpečí, jistoty, spolupráce.

Student, který si vytvořil optimální sociální vazby k jiným posluchačům, rodičům, učitelům, společnosti, okolnímu prostředí, většinou zaujímá dominantní postavení ve studijní skupině. Je zástupcem, mluvčím, povzbuzovatelem, iniciátorem i zárukou budoucího kvalitního učitele.

V minulých měsících se podařilo uskutečnit výzkum osobní zdatnosti na 300 posluchačích studia denního a při zaměstnání pedagogické fakulty v Brně.

Pojem osobní zdatnosti představuje integrovanou slitinu všech dispozic člověka zvládnout mimořádné situace, souhrn tělesných a psychických, motorických i intelektuálních kvalit úspěšného postžení a zpracování tlaku různé intenzity psychogenní zátěže.

Člověk, vystavený permanentnímu působení faktorů zátěžové tenze, je přímá v závislosti na vlastních schopnostech, věku, pohlaví, a na dalších činitelích bez poruch na zdraví. Dokonalé poznání duševních stránek a projevů osobnosti umožní výhradně podmínky a situace psychické zátěže, která stanoví duševní portence a tendence, motivační struktury a temperamentové charakteristiky. Vztah mezi psychikou jedince a podmínkami jeho existence, ve společensky determinovaném procesu vyrovnávání se se skutečným prostředím odhalí jeho nefalšované postoje a přístupy, zaměřenost, předpoklady a schopnosti. V zátěžových situacích se totiž manifestují osobnostní vlastnosti jako psychická tolerance, neuropsychická stabilita, sebeovládání, věcnost, rozvážnost, upřímnost, vytrvalost, odvaha apod.

Snaha o zachycení souboru schopností regulace vlastní vnitřní a vnější aktivity, orientace v situaci, adjustace a aktivního vyrovnání se s působícím psychogenním podnětem, resp. rozhodování v situacích nespecifikované povahy, spojené s rizikem omylu, u vybraného vzorku současné mladé generace, připravujícího se na úřad pedagogického pracovníka škol základního a středního stupně, nabídla případným dalším výzkumným prvkům příležitost k ověření, porovnání i pokračování na jiné úrovni.

Na základě uvedeného výzkumu můžeme tvrdit, že připravenost a osobní zdatnost vyšetřovaného vzorku mladé generace není na přiměřené úrovni. Tato skutečnost by se měla stát výzvou pro všechny, kteří mohou ovlivnit náplň výchovy a přípravy této části populace. Možnosti korigování vlastních přístupů k realitě zevního prostředí a k pravdivému posouzení sebe sama dokáže jedinec určovat, vlastním přičiněním, ale ve zvyšování připravenosti na řešení zátěžových situací subjekt nevystačí bez účasti širšího sociálního prostředí.

Domníváme se, že výchova k osobní zdatnosti proto právem patří k důležitým částem pilíře ovlivňování a formování osobnostní struktury studentů pedagogické fakulty. Předpokladem psychické odolnosti je rozvoj a posilování schopnosti realizovat přiměřenou činnost